

Støres uenighet med Sennett

INTELLEKTUELL KRITIKK

Jeg var nysgjerrig på hva utenriksminister Jonas Gahr Støre har fått ut av å lese den verdenskjente sosiologen Richard Sennett, og har fått et fyldig svar fra Støre 6. august.

Støre tolker min nysgjerrighet dit hen at hans utbytte av Sennetts bøker «burde tilsi at jeg er enig med ham i alt han skriver». Nei. Jeg ble bare slått av kontrasten mellom det jeg anser som et tydelig venstreorientert, ja sosialistisk budskap i de mest relevante av Sennetts bøker, og Støres virke som ECON-styreleder, Ap-politiker og minister. Etter at Støre omfavn observerasjoner hos Sennett som ni av ti norske politikere trolig samstemmer i, slipper han katten ut av sekken.

Kattens navn er nasjonalisering. Støre skriver: «Vetlesen har tydelig sans for Sennetts oppskrift på å stagge kapitalismen, nemlig nasjonalisering. Der er vi ikke enige.» Støre anfører to argumenter. Først i form av en frykt for at veien er kort fra nasjonalisering «til en politisk kommandoøkonomi som resultat ville sette grunnleggende politiske friheter i fare». Der- nest i form av spørsmålet om ikke «troen på nasjonalisering som svar nettopp gjør frykten for det fremmede mer akutt?».

Skjønt jeg ikke er noen ekspert på nasjonalisering, tror jeg at Støre tar feil på begge punkter. Det er billig retorikk å slå et alternativ i bakken ved å fremmane dets verst tenkelige sideeffekt og å ihjeltie alle fordeler. Nasjonalisering kan medføre de farer Støre peker på (Chávez' Venezuela). Støre trenger imidlertid ikke være så defensiv at han slår nasjonalisering i hartkorn med politisk tyranni. En forsøksvis offensiv nasjonalisering på europeiske breddegrader i nyere tid, var Mitterrands i hans første regjeringssår 1981. Forsøket ble oppgitt etter ti måneder. Lærdommen går tilbake til Marx: Jo mer global kapitalismen er, desto mer umulig vil det være å skape sosialisme i ett land. Feilen med Støres argument er at han ikke ser videre enn et enten/eller mellom eksisterende global kapitalisme og kommandoøkonomi. Straks det første kritiseres, kommer advarselen mot det siste, som alle straks må medgi er verre. Det instinktive i denne reaksjonen var lenge høyresidens signatur. Nå er kortslutningen like selvskreven som stueren i Aps ledelse.

Støres andre argument består i å sette Sennetts begeistring for nasjonalisering opp mot hans bekymring for økende fremmedfrykt. Igjen er argu-

mentet mer påstandspregnet enn substansielt. Hva, om noen, er årsaksforbindelsen mellom nasjonalisering og fremmedfrykt? At det første fører til det siste, slik Støre antyder?

Noe forenklet ser jeg forbindelsen som motsatt. Frankrike igjen: Le Pen henter mange stemmer fra arbeidere som er blitt ledige som følge av utflaging, les: som følge av en liberalisert økonomi der «racet mot bunnen», utsiktene til større profitt der kostnadene er lavest, er trumf i politikken. Internasjonalisering i denne forstand er det motsatte av nasjonalisering: Jospins «tredje vei» ga større drøvel til fremmedfrykt i Frankrike enn Mitterrands avbrutte nasjonalisering.

MORGENBLADET 6. AUGUST

Støre tar feil på begge punkter.

Om vi engstes for økende fremmedfrykt her hjemme, så i et land som ledes av en Ap-dominert regjering som ikke vil vite av nasjonalisering (slik Støres innlegg bekrefter), men som har desto større tro på markedet, og det på langt flere områder enn tidligere epokers sosialdemokrater. Vi har ikke nasjonalisering for tiden, men vi har økt fremmedfrykt og fremgang for høyrepopulismen, ditto i Danmark under Fogh Rasmussen.

Til slutt: Støre erklærer seg som tilhenger av et aktivt og profesjonelt statlig eierskap. Desto mer påfallende at han hopper over min utfordring angående Statoils engasjement i tjæresand i Canada (for øvrig utenkelig i et land som ikke tåler master i Hardanger, ute av syne, ute av sinn). Statens eierrolle vis-à-vis Statoil i denne saken er verken aktiv eller profesjonell, men servil. Som James Hansen leste opp under tildelingen av Sofieprisen 22. juni: Olje- og energidepartementet understreker at fortsettelsen av prosjektet i Canada «is a commercial decision». Et pinlig sitat for Hansens norske vertskap, og for sannhetsgehalten i Støres beskrivelse av hva statlig eierskap i dagens sosialdemokratiske regime består i.

ARNE JOHAN VETLESEN
Professor i filosofi, UiO

Verken «fundamentalistisk» eller «ekstrem»

KRUSIFIKSDOMMEN

Heldigvis er Håkon Bleken og Janne Haaland Matlary (HB-JHM) enige med oss i mye om Den europeiske menneskerettighetsdomstolens (EMD) forbud mot krusifikser i italienske klasserom. EMD skal beskytte religionsfriheten og domstolen har ikke gått utover sin myndighet i denne saken. Den må tolke Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) «dynamisk», i samsvar med samfunnsutviklingen. Samtidig gir EMD statene et visst skjønn, ved at EMD bare griper inn om nødvendig for å sikre den internasjonale menneskerettighetsbeskyttelsen. Men vi er uenige i at EMD driver en «fundamentalistisk» og «ekstrem» tolkning av religionsfriheten, at krusifikser i klasserommene bare representerer en «hypotetisk eller teoretisk mulig indirekte påvirkning», og om det finnes humanetikere i Italia.

HB-JHM hevder at religionsfrihet kun består i «at den enkelte sikres rett til å utøve sin tro eller ikke-tro, men at flertallet ellers står fritt». Men statene har med vitende og vilje valgt å underrette EMK, og dermed påtatt seg større forpliktelser. Artikkel 2 i EMKs protokoll 1 krever at undervisning i statens regi må skje i respekt for foreldrenes rett til å sikre slik undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning. I en tidlig sak om dette temaet, om seksualundervisning i den danske skole, slo EMD fast et krav som den siden har brukt

ofte: undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Poenget er å unngå forkynnelse og annen påvirkning på bekostning av foreldrenes ønsker.

Vi mener at dette ikke er en «fundamentalistisk» eller «ekstrem» tolkning av religionsfriheten. Hvis EMDs dom mot krusifikser blir stående er det vanskelig å se at dette krenker den katolske majoritetens religionsfrihet. Katolikker står fritt til å benytte krusifiksene i sin egen religionsutøvelse og opplæring, så lenge dette ikke går på bekostning av sentrale deler av minoriteten(e)s religionsfri-

Det er alltid en fare for at tredjeparter overses i kampens hete.

het, deriblant behov for vern av egen religion og opplæring av sine barn. For det er vanskelig å være uenig i at krusifikser i klasserommene er sterke religiøse symboler, og at de skaper et skolemiljø preget av en bestemt religiøs retning. Hvis myndighetene og/eller den katolske kirke ikke tror at denne praksisen bidrar til å påvirke barn, hvorfor henger da krusifiksene på veggene? Tilsvarende gjelder om KRL-dommen mot Norge. EMD sto ikke for et prinsipp om «absolutt nøytralitet» eller «tilnærmet total 'negativ frihet'»: den fant ikke statskirken ulovlig, og har heller ikke kritisert den tidligere norske ordningen med enklere

fritaksordning fra kristendomsfaget. EMD mente i stedet at det i praksis var for vanskelig å få fritak fra KRL-undervisning som var preget av forkynnelse. Det avgjørende var forbudet mot å påtvinge skolebarna forkynnelse. I denne saken fikk for øvrig EMD medhold av FNs Menneskerettighetskomité.

HB-JHM beskylder oss for historieløshet fordi vi ikke legger avgjørende vekt på kompromisset mellom kommunistene og kristeligdemokratene om den italienske statens forhold til religion. De gjør også et poeng av at saksøkeren er av finsk avstamning, selv om hun er italiensk statsborger. Men hvorfor skal et historisk kompromiss mellom to parter ha forrang framfor tredjeparters behov for vern, enten det er gamle eller nye minoriteter? Det er alltid en fare for at tredjeparter overses i kampens hete, noe som HB-JHM illustrerer: At humanetikere i Italia kan ha blitt skadelidende som følge av dette kompromisset, avfeier de ved å hevde at slike neppe finnes. Vi overlater til den interesserte leser selv å sjekke fakta om UAAR (Unione degli Atei e degli Agnostici Razionalisti, eller Italian Union of Rationalist Atheists and Agnostics). EMDs hensikt er blant annet nettopp å sikre at slike lite synlige minoriteter også blir ivaretatt.

ANDREAS FØLLESDAL

Professor ved Senter for menneskerettigheter

GEIR ULFSTEIN

Professor ved Institutt for offentlig rett

Sinte aksjonærer

STATOIL

Maria Reinertsen synes Statoils aksjonærer er søte når de tror at det går an å bruke eiermakt mot Statoil. Hennes kommentar er: «ha ha», enten det gjelder svenske fond med eierandeler i Statoil, eller norske småaksjonærer som deltok på Statoils generalforsamling i vår.

Reinertsen har registrert at jeg på generalforsamlingen var blant dem som argumenterte imot oljesandprosjektet i Canada. Hun har nok rett i at makten rår og at det kan synes søtt at noen gidder å ta til motmæle mot et arrogant styre og en ditto konsernsjef samt en statsminister, som med statens eierandel på 67 prosent prøver å late som han ikke har noe med saken å gjøre.

Jeg kan imidlertid forsikre Reinertsen om at jeg ikke er søt, men sint. Saksbehandlingen på generalforsamlingen 19. mai var under enhver kritikk. Greenpeace og

WWF hadde sendt inn et forslag, datert 5. mars 2010, om at Statoil skulle trekke seg ut av tjæresandaktiviteter i Canada på grunn av skadelige konsekvenser for klima, miljø og sosiale forhold. I forslaget ble det understreket at dette dreier seg om et strategisk veivalg, som ikke er forenlig med Statoils retningslinjer for bærekraftig utvikling og miljø.

Jeg er ikke søt, men sint.

Det arrogante svaret fra Statoils styre var at denne saken hadde ikke generalforsamlingen (selskapets eiere) noe med på grunn av «gjeldende rollefordeling mellom styre og generalforsamlingen», og fordi man ser på dette usedvanlig grisete prosjektet som «ett enkelt prosjekt i Statoils omfattende portefølje». Det ble muntlig redegjort for styrets «respons» på forslaget, uten at dette dokumentet forelå skriftlig.

Likevel ble det under voteringen gitt uttrykk for at de som stemte imot forslaget stemte for Statoils «respons», som da i realiteten var et motforslag. Jeg er overrasket over at en så useriøs saksbehandling kunne forekomme i Norges største selskap.

Tjæresandprosjektet bryter totalt med Statoils gode renommé som et selskap som tar miljøhensyn og har en høy etisk standard. Dette svekker ikke bare Statoils omdømme, men også Norges. Både Statoil og statsministeren, som kontrollerer 67 prosent av aksjene, kan komme til å oppleve at både de øvrige aksjonærene og det norske folk ikke vil akseptere at selskapet turer frem med dette prosjektet uten eierstyring. Flere enn jeg selv kan komme til å bli sinte ved neste korsvei, og da er det slett ikke sikkert vi vil bli oppfattet som søte.

BENTE BAKKE

Tidligere stortingsrepresentant (H)
Norsk klimanettverk